

Fecr Yayınları: 716

ANLAYIŞTAN DAVRANIŞA DİNİ HAYATIMIZ

Prof. Dr. Celal KIRCA

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ağustos 2023

ISBN: 978-625-6436-69-5

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ANLAYIŞTAN DAVRANIŞA
DİNİ HAYATIMIZ

Prof. Dr. Celal KIRCA

Ankara 2023

Prof. Dr. Celal KIRCA

1945 yılında Giresun, Espiye/Cibril’de doğdu. İlk tahsilini Cibril İlkokulunda yaptı (1957). İstanbul İmam-Hatip Okulunu bitirdi (1960-1967). Aynı yıl İstanbul Yüksek İslam Enstitüsüne girdi ve 1971 yılında mezun oldu. 1969 yılında fark imtihanlarını vererek Pertevniyal Lisesini bitirdi ve aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine kaydoldu. Öğrencilik yıllarında *Tohum* ve *Tarla* dergilerinde çalıştı. Yüksek İslam Enstitüsünden mezun olduktan sonra Ordu Merkez Ortaokulu Din Bilgisi öğretmenliğine atandı (1971). Daha sonra Ordu İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri öğretmenliğine tayin edildi (1973). Gölköy İmam-Hatip Lisesi Müdürlüğü görevinde bulundu (1976-1977). Açılan imtihanları kazanarak Kayseri Yüksek İslam Enstitüsüne tefsir asistanı olarak atandı (1977). *İlmi Tefsir Hareketi* adlı tezini hazırladı ve anılan enstitüye öğretim üyesi olarak tayin edildi (1981). *Kur’an-ı Kerim ve Modern İlimler* adıyla basılan bu tezle, doktor unvanını aldı (1984). Sırasıyla, 1985’de, yardımcı doçent; 1988’de, doçent; 1994’te ise profesör oldu. Araştırmalarda bulunmak üzere İngiltere’ye gitti (1995). İki dönem, dekan yardımcılığı (1994-2000); Üniversite Genel Sekreter Vekilliği (1999-2000); iki dönem de dekanlık görevinde bulundu (2000-2006). Erciyes Üniversitesi Vakfı Yönetim Kurulu Üyeliği ve Başkan Yardımcılığı, İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı Kurucu Üyeliği ve Başkanlığı, *Bilimname Dergisi*’ni yayın hayatına kazandırma gibi, birçok sosyal faaliyetler içinde yer aldı. 2012 yılında emekli oldu.

Çalışmaları

1. *Kur’an-ı Kerim ve Modern İlimler*, Marifet Yayınları, İstanbul 1981, (2. Baskı, Marifet Yayınları, İstanbul 1993).
2. *Kur’an-ı Kerim ve Fen Bilimleri*, Marifet Yayınları, İstanbul 1984. (2. Baskı, 1989; 3. baskı, 1994; 4. baskı, 1997; 5. baskı, 2005. 4 baskısı da Marifet Yayınları tarafından yapılmıştır).
3. *Kur’an-ı Kerim Ansiklopedisi*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1988 (Müşterek).
4. *Sahabiler Ansiklopedisi*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1989 (Müşterek).

5. *Evlialar Ansiklopedisi*, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1990 (Müşterek).
6. *İlimler ve Yorumlar Açısından Kur'an'a Yönelişler*, Tuğra Yayınları, İstanbul 1993, (2. Baskı, Marifet Yayınları, İstanbul 2009; 3. baskı Fecr Yayınları, Ankara 2021).
7. *Tefsir Usûlü Ders Notları*, Kayseri 1993.
8. *Kur'an ve İnsan*, Marifet Yayınları, İstanbul 1995, (2. Baskı, Fecr Yayınları, Ankara 2022).
9. *Kur'an ve Bilim*, Marifet Yayınları, İstanbul 1996, (2. Baskı, Marifet Yayınları, İstanbul 1997; 3. Baskı, Fecr Yayınları, Ankara 2023).
10. *İslami Kavramlar*, Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları, Ankara 1999 (Müşterek).
11. *Hayatın İçinde Hayatla Birlikte Kur'an'ı Anlama*, Marifet Yayınları, İstanbul 2010, (2. Baskı, Anadolu Ay Yayınları, Ankara 2019).
12. *İlmî, Fikrî ve Dinî Konuşmalar*, Kayseri 2010.
13. *Bir Arada Yaşama Ahlakı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2015 (Müşterek).
14. *Bir Nesle Mensubiyetin Hikâyesi Anılar ve Düşünceler*, Kimlik Yayınları, Kayseri 2017, (2. Baskı, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2018).
15. *Cibril-Espîye Anılara Yolculuk*, Kimlik Yayınları, Kayseri 2017, (2. Baskı, Kimlik Yayınları, Kayseri 2019).
16. *Kur'an ve Sosyal Hayatımız*, Fecr Yayınları, Ankara 2018.
17. *Din Eğitimimiz Anılar-Sorunlar-Düşünceler*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2020.
18. *Bir Neslin Mazideki İzleri Portreler*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2021.
19. *Unutulmamış Anıların İz Düşümü*, Kimlik Yayınları, Kayseri 2021.
20. *Kur'an ve Güncel Dinî Meselelerimiz*, Fecr Yayınları, Ankara 2021.
21. *Din Anlayışımız Sorunlar-Düşünceler*, Fecr Yayınları, Ankara 2022.

Ayrıca yayımlanmış birçok makale, tebliğ ve ansiklopedi maddeleri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz -----	9
Dinî Hayatımız Kur'an'ı Ne Kadar Yansıtıyor?-----	13
Dengeli Bir Hayat Tarzımız Var mı?-----	18
Dinî Bilgiler Hiyerarşisine Ne Ölçüde Özen Gösteriliyor-----	23
“Din Günü” Bilgisinin Hayatımızda Bir Anlamı Var mı?-----	28
Allah İnsanı Niçin Yarattı?-----	33
Allah'a Dost Olmak -Allah'ın Dostu Olmak-----	38
Allah Kime Yardım Eder ve Kimin İşini Kolaylaştırır?-----	42
Bir Kulluk Göstergesi: Namaz-----	47
Bir Yalan Türü: İftira -----	51
Bir Şükür İfadesi: “Tahdîs-i Nimet” -----	56
Söze mi Yoksa Söyleyene mi Bakmalı? -----	60
Zor Zamanlarımızda Ümitvar Olabilmek -----	64
Ruhların Geriye Döndüğü İnanıcı ve İslam -----	69
Dinleme Konuşma Okuma ve Yazmaya Dair -----	74
Kur'an Üslup ve Edebiyat-1 -----	80
Kur'an Üslup ve Edebiyat-2-----	85
Kur'an Akıl ve Bilgi -----	90
Mehmet Âkif'in Kur'an Tasavvuru -----	96
İslam ve Sanayileşme -----	101
Kur'an Dağlar ve Depremler-----	106
Kur'an İyiliği Nasıl Tanımlıyor? -----	110
“Kureyş'in İlâfî” Bize Ne Söylüyor?-----	114
Bilmek ve Bilmemek Üzerine Bazı Düşünceler -----	119
Dinî Kuralların “Niçin”ini de Bilmek-----	125
“Atalarımızdan Böyle Gördük” Anlayışına Bir Kur'an Eleştirisi---	130
“Tekfirci Anlayış”ın Kökenleri -----	135
Soru Sorma ve Sorgulama -----	141
Takdirsiz Tenkit: Abdullatîf Bağdâdî Örneği -----	146
Kur'an'ı Anlamada Aristo Mantığına Bir Eleştirisi: Musa Carullah Örneği-----	150
Dinî Yorumlarda Bağlayıcılık Sorunu -----	154
“Kur'an-Bilim İlişkisi”ne Akademik Yaklaşımlar -----	159

Din ve Bilim İlişkisine Bir Bakış: İbn Rüşd Örneği -----	165
İslam ve Sağlık İlişkisine Bir Bakış: İbn Sînâ Örneği -----	170
Dinî Yorumların Değeri Sorunu ve İmam Mâturidî -----	176
Ca'fer es-Sâdık Sahabe Hakkında Ne Düşünüyordu? -----	181
İnsana Sufi Bir Bakış: Necmeddin Dâye Örneği -----	186
<i>İhyâu Ulûmi'd-Dîn</i> Bize Bir Mesaj Veriyor mu? -----	193
İnsana Değer Verildiğini Hissettirmek-----	197
Neden Ortak Bir Kültür Oluşturamıyoruz?-----	203
Birlikte Yaşama Arzumuzu Zayıflatmak mı İstiyoruz?-----	208
“Müellefe-i Kulûb” a İslam’ın İhtiyacı Yok mudur?-----	214
Nerelere Savruluyoruz?-----	219
Ben'den Biz'e Evrilemeyen Zihniyetimiz-----	225
Bir “Zihniyet”(in) Analizi-----	230
Sorumsuzluğa Mazeret Aramak-----	236
“Pireye Kızıp Yorgan Yakmak” -----	241
Bir Anının Hatırlattığı Düşünceler-----	244
Sadece Yakını Değil Uzağı da Görebilmek-----	249
“Sevgi”ye Dair -----	254
“Affetmek Çok mu Zor? -----	257

ÖN SÖZ

Dinî hayatımız, din anlayışımızdan; din anlayışımız da sahip olduğumuz dinî bilgilerden bağımsız değildir. Çünkü dinî hayatımız, öğrendiğimiz dinî bilgilere göre şekillenmekte; dinî bilgilerimiz ise genellikle aileden, eğitim kurumlarından, yazılı ve görsel basından ve kitaplardan elde edilmektedir. Dolayısıyla doğru dinî bilgiler, doğru bir dinî hayatı; doğru olmayan bilgiler ise yanlış bir dinî hayatı oluşturmakta ve şekillendirmektedir. Bu nedenle dinî hayatımız, dinî anlayışlarımızdan bağımsız değildir. Hatta bunun bir devamı niteliğindedir ve aralarında da sıkı bir ilişki söz konusudur. Bazı değişimler olsa da geleneksel dinî anlayışların devam ettiği, hatta gelenekçiliğe dönüştürüldüğü ve bu hâliyle yaşanmaya devam ettiği bilinmektedir. Buna karşılık gelenekten kopuk bir dinî hayata yönelişlerin de başladığı görülmekte ve bunun dinî hayatımız için ciddi bir sorun teşkil ettiği müşahade edilmektedir. Bu nedenle günümüzdeki dinî hayatı doğru anlamak ve değerlendirebilmek, daha da önemlisi dinî hayatımızın doğru olanları ile yanlış olanlarını ayırt edebilmek için öncelikle din anlayışlarımızın bilinmesi ve sorgulanmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Din, beşerî bir ideoloji değildir ama geçmişten günümüze onu bir ideoloji gibi algılama, anlama, yorumlama çabası içinde olanlar vardır. Bu da dini doğru anlamamıza engel olan ciddi bir sorundur. Nitekim farklı din anlayışları ve tanımlarına sahip kimi kişilerin, dini kendileri gibi anlamayanları “dindar” görmeleri veya “tekfir” etmeleri, bu sorunun ciddiyetini göstermektedir. Bundan dolayıdır ki bazı kişilerin de dini, “Kur’an’daki din”, “uydurulan din”, “uydurulmuş din”, “ısmarlanan din”, “hangi İslam” ve “gerçek İslam” şeklinde kategorize etmeleri, İslam’ı anlama ve yaşama sorunlarımızın başında yer almaktadır.

Bu nedenledir ki “İslam” ile ilgili temel sorunlardan biri ve belki de en önemlisi, “anlama” ile ilgili olanıdır. Zira söylenen bir söz ya da bir metin, muhatapları tarafından farklı sebeplerle yanlış anlaşılabilir. Mevlânâ, bu gerçeği, “Anlattıklarınız, karşınızdakinin anladığı kadardır.” sözüyle ifade eder. Dolayısıyla anlama, doğru olabildiği gibi, yanlış da olabilmektedir. Nitekim “Din”in ne olduğu veya ne olmadığı konusunda bir ittifak olmadığı için dinden olmayan veya dine uygun görülmeyen birçok bilgi ve rivayetin de din gibi algılandığı; bu nedenle de dinden olan ile olmayan veya dine uygun görülmeyen bilgilerin birbirine karıştırıldığı; bunun bir sonucu olarak da Müslümanların, gelenekçilik ile geleneksizlik, entegrizm ile modernizm arasında sıkışıp kaldığı, hatta sekülerleştiği görülmektedir.

Bu açmazdan -kısmen de olsa- kurtulmak için geçmişten günümüze intikal eden dinî anlayışlar ve yorumların, sorgulanarak Kur’an merkezli kriterlere ve ilkelere göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira böyle bir uygulama, hem geleneğin korunmasına zemin hazırlayacak hem de günümüzde sorun hâline gelen gelenekçilik ile geleneksizliğin etkilerini giderecek anlamalara da katkıda bulunacaktır. Sonuçta, Jaroslav Pelikan’ın dediği gibi, “ölmüşlerin yaşayan ruhu demek olan gelenek, yaşayanların ölmüş ruhu olan gelenekçiliğe” mahkûm edilmemiş olacaktır. Bu nedenle böyle bir uygulamaya ilgi duyan ve duyacak insanlara yol gösterecek, fikir verecek ve çözüm önerilerinde bulunacak eserlere ihtiyaç vardır ve bu ihtiyaç, her geçen gün daha da artmaktadır. Dolayısıyla din anlayışlarımızdan dinî davranışlarımızı yansıyan ve dinî hayatımızı oluşturan ve şekillendiren bilgilerin ve düşüncelerin Kur’an’ın hakemliğine müracaat edilerek değerlendirilmesinde, gereklilik, hatta zorunluluk bulunmaktadır.

Bu yapılmadığı takdirde yaşanan dinî hayatta hangi davranışların doğru, hangilerinin yanlış olduğu net olarak bilinemeyecek, dolayısıyla da her davranış, kendi bakış açılarına göre doğru ka-

bul edilecektir. Bu nedenle Müslümanın, her hâlükârda Kur'an'ın rehberliğine ihtiyacı bulunmaktadır. Zira Kur'an, Müslüman için hem bir iman hem de bir bilgi objesi olarak, doğruluğun kriterlerini belirleyen ve insanlara rehberlik eden bir misyona sahiptir. Müslümanın temel görevlerinden biri de anlayış, düşünce ve davranışlarında, Kur'an'ın rehberliğine müracaat etmektir. Bunun için de bilgiye ve bu bilgileri okuyucusuna ulaştıracak eserlere ihtiyaç vardır. Nitekim *Anlayıştan Davranışa Dinî Hayatımız* isimli bu kitap, söz konusu bu amaca yönelik olarak yazılan ve yayımlanan yazıların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş olup daha önce yayımlanmış olan *Kur'an ve Güncel Dinî Meselelerimiz* ve *Din Anlayışımız Sorunlar-Düşünceler* isimli eserlerin de devamı mahiyetindedir. Dolayısıyla diğer kitaplar gibi, bu kitabın da okuyucularına bir bakış açısı kazandıracağını umuyorum. Sonuç olarak bu umudumun gerçekleşmesine kitabı yayımlayarak vesile oldukları için değerli öğrencim Tuncer Namlı'ya, Fecr Yayınları editörü Hüseyin Nazlıaydın'a ve ayrıca emeklerini esirgemeyen yayınevinin tüm çalışanlarına en içten şükranlarımı sunuyorum.

Celal Kırcı
Kayseri 2023